

Beknopt verslag commissie Bestuur, Middelen & Economie van de gemeenteraad Emmen op donderdag 15 januari 2025 vanaf 19.30 uur

Aanwezig:

Voorzitter	:	de heer J.B.W. Wittendorp
Commissiegriffier	:	de heer F.W. te Winkel
Collegeleden	:	de heer J. Bos, de heer A.J. Jakobs, de heer H.F. van Oosterhout, de heer G.P. Rink, de heer R. Wanders
De commissieleden	:	de heer R.S. de Jong (Hart voor Emmen), de heer K. Bosma (Hart voor Emmen), de heer H.M. Kasteleijn (50PLUS), de heer M.J. Supheert (ChristenUnie), mevrouw A.W. Scheper (VVD), de heer P.M. de Jonge (VVD), de heer W.A.A.H. Tabak (GroenLinks), de heer H. Smit (PvdA), mevrouw V.S.L.R. Spang (PvdA), de heer B.J. Mulder (PvdA), de heer M. Klaver (Wakker Emmen), de heer D. Dekker (Wakker Emmen), mevrouw M. Kuipers-Hekhuis (Wakker Emmen), de heer L. Hoogenberg (Wakker Emmen), de heer M. Katerbarg (Wakker Emmen), de heer J.H. Koops (D66), de heer D.H. van Dijken (CDA), mevrouw R. Gommer-Gelijk (CDA), mevrouw C.P.M. Ester-Schokker (SP), de heer W.L.H. Moinat (SP)
Verslaglegging	:	de heer D.P. Drolenga (Notuleerservice Mooi Werk)

1. Opening en vaststelling agenda

Voorzitter Wittendorp opent de vergadering om 19.30 uur en heet de aanwezigen welkom. In verband met beide insprekers is het voorstel om agendapunt 4 hierna als eerste te behandelen. De agenda wordt voor het overige ongewijzigd vastgesteld.

4. Spreekrecht niet-geagendeerde onderwerpen

De heer Van der Velde (winkelier De Weiert, Emmen) runt met zijn vrouw al 15 jaar een winkel in Emmen-centrum. Niet eerder hebben zij zo'n enorme toename ervaren van diefstal, intimidatie en agressie, met name door veiligelanders – die gratis met de pendelbus naar Ter Apel konden. De dag vóór Kerst betrapte zijn vrouw drie dieven in de winkel. Na een achtervolging wist zij bij een van hen de spullen terug te pakken, de andere twee gingen er lachend vandoor met de buit. Twee van hen zijn die middag dankzij camerabeelden aangehouden. Het aangifteproces duurde urenlang: beelden uploaden, foto's maken van spullen, uitleg geven etc., zelfs nog op Eerste Kerstdag. De politie vond meer spullen die vrijwel zeker ook gestolen waren, maar zonder aangifte moesten die worden teruggegeven aan de verdachten. Een van hen had zelfs een stapel 50-eurobiljetten op zak, die niet werd onderzocht of in beslag werd genomen. Met een brede grijns verlieten de verdachten het politiebureau; de verbalisant gaf zelf aan hoe frustrerend dit ook voor hem was, net als voor elke burger. Het loont dus blijkbaar om hier te komen stelen. Naast de winkels zijn ook auto's het slachtoffer van diefstal: geld, pinpassen e.d. Beelden op social media tonen aan dat dit in meerdere wijken in Emmen gebeurt. Via een gezamenlijke winkeliersapp, waarop men foto's en beelden deelt, heeft inspreker een verdachte van diefstal in een schoenenzaak staande gehouden en de politie afgewacht. Blijkbaar mocht dat niet van de Officier van Justitie omdat het geen heterdaad was. Hij ging vrijuit. Nog geen twee uur later vult dezelfde dief in een supermarkt opnieuw zijn zakken. De heer Van der Velde is geen ondernemer geworden om dieven op te sporen. Zijn geheel vrouwelijke personeel durft hij niet meer alleen te laten werken, want in en buiten de winkel worden zij bedreigd, bespuugd en geïntimideerd. De Emmense winkeliers voelen zich in de steek gelaten. Niemand stopt deze waanzin zonder dat winkeliers zelf ingrijpen. Met haar verhaal heeft mevrouw Van der Velde de landelijke pers gehaald. Het echtpaar heeft het aanbod voor tv-programma's

afgeslagen, om te voorkomen dat Emmen dan weer negatief in het nieuws kwam. Zij overwegen dit toch te doen als er niet snel iets verandert. Zo kan het echt niet langer. Zij houden van Emmen en hebben hun hele ziel en zaligheid in de zaak gestoken, maar overwegen de zaak enkele uren per dag of zelfs permanent te sluiten. Wanneer wordt de veiligheid van inwoners en ondernemers in Emmen weer serieus genomen?

Hart voor Emmen informeert wat dit doet met het veiligheidsgevoel van inspreker en zijn personeel en wat inspreker nodig heeft om de winkel weer veilig te kunnen openen.

Het werk is voor **de heer Van der Velde** niet meer zo leuk: hij moet continu op zijn hoede zijn, om steeds de beveiligingscamera en de winkeliersapp te checken. Dit gaat ten koste van de tijd die hij aan klanten wil besteden. In De Weiert zijn ook veel vrouwen werkzaam: een bepaald type mensen maakt obscene gebaren, zoals de keel doorsnijden, als zij betraapt worden. Heel veel durven niet in te grijpen of diefstal te melden uit angst voor represailles. Heel veel winkeliers doen al geen aangifte meer omdat dit erg lang duurt. Er moeten meer bevoegde boa's in het hele stadscentrum komen om sneller te kunnen schakelen; zij moeten ook op de winkeliersapp kunnen komen. Er moet meer blauw op straat komen. Zolang de veiligelanders in het centrum blijven komen na uit het station te zijn gejaagd, kunnen ze met de tassen vol gestolen waar terugkeren naar Ter Apel.

50PLUS schrikt ervan dat inspreker in de uitoefening van zijn vak zo wordt benadeeld. Is het een idee ook de politie in de winkeliersapp te betrekken?

De heer Van der Velde antwoordt dat dat al het geval is.

Wakker Emmen noemt het stationsgebied als veiligheidsrisicogebied en er wordt gewerkt aan een algemeen winkelverbod. Gaan deze maatregelen helpen? Graag een antwoord van inspreker en ook van de burgemeester.

De heer Van der Velde denkt van wel en vult aan dat ook het aangeven eenvoudiger en dus korter kan. Beelden zijn heel snel te uploaden. Dan wordt het makkelijker daders te weigeren in de winkel en ze door de politie te laten afvoeren. Nu wordt de daders geen strobreed in de weg gelegd.

CDA vindt het heel vervelend wat inspreker schetst. Helaas is de problematiek rond veiligelanders heel herkenbaar. De fractie had dezelfde vragen als Hart voor Emmen en Wakker Emmen.

Voorzitter Wittendorp geeft aan dat de burgemeester vlak na dit agendapunt zijn beantwoording gecombineerd zal doen in de rondvraag van Hart voor Emmen en de VVD.

De heer Strating (shopmanager Emmen-centrum) ervaart ook veel diefstal en onveilige situaties in zijn winkel en bij collega's, getuige de berichten op social media en de app. Als de criminaliteit in de Emmense binnenstad niet harder wordt aangepakt, komt een hoop ellende bij elkaar. Dit is bepaald geen visitekaartje voor de stad. Door samenwerking en de juiste aandacht is veel mogelijk om nieuwe problemen te voorkomen. Inspreker wil kijken wat binnen de wettelijke kaders mogelijk is. Is er momenteel extra budget uit te trekken voor boa's, beveiliging of politie, extra beveiligingscamera's en tassencontrole in prio 1-gebied Station Emmen? De bereikbaarheid van de handhaving is vaak matig. Wellicht is die te vergroten door een diensttelefoon mee te geven en het nummer te delen met winkeliers. De winkeliers in Emmen-centrum willen graag een terugkoppeling hierop.

50PLUS informeert of de winkel van de heer Strating ook in de winkeliersapp zit. Zo ja, heeft inspreker het vermoeden dat sommige mensen 'sociaal' komen winkelen?

De heer Strating bevestigt dat zijn beide winkels in de app zitten. Hij heeft het inderdaad vermoeden dat er in zijn zaken gestolen wordt. Soms worden dieven betraapt. Bij grotere winkels is er personeel bij te zetten, maar als kleine winkel is dat een stuk lastiger.

Hart voor Emmen vraagt of inspreker zelf te maken heeft gehad met agressie.

De heer Strating gelukkig nog niet, maar zijn personeel voelt zich niet veilig. Bij incidenten worden extra medewerkers ingezet. Die worden dan als extra toezichthouders uitgedaagd of uitgetest. Dan is er minder diefstal, maar het kost wel veel meer tijd.

3. Rondvraag

Hart voor Emmen vraagt of in de periode van gratis pendelvervoer Emmen-Ter Apel de incidenten afnamen of juist toenamen. Wat is de status van deze busdienst? Worden de reizigers nu geregistreerd en de reiskosten ingehouden op het weekgeld? Zo ja, hoe wordt omgegaan met asielzoekers die niet over geldige ID beschikken? Levert dit problemen op bij de registratie of handhaving?

VVD memoreert dat door de gratis-parkerenactie veel klanten in de kerstperiode naar het centrum van Emmen kwamen, maar de gratis pendeldienst Emmen-Ter Apel bracht ook veel lieden met een ander doel: stelen. Deze situatie loopt de spuigaten uit. De Emmense winkeliers hebben per brief een noodoproep aan het college gedaan, net als de VVD. Zij vragen om bescherming, handhaving en preventie met zichtbare effecten. Hebben B&W al een schriftelijke reactie gestuurd? Zo ja, graag een mondelinge toelichting. Mag de politie in het stationsgebied ook tassencontroles uitvoeren zoals de winkeliers voorstellen? Aan welke overige maatregelen denkt het college om de ondernemers in het centrum van Emmen te helpen tegen de diefstallen en de overlast?

Burgemeester Van Oosterhout erkent de ernst van deze situatie, want hij wordt ook veel aangesproken hierop in winkels. Het betreft hier een van de grootste problemen op dit moment in het winkelgebied van Emmen, dat ook het stadsimago aantast en zowel winkeliers als klanten raakt. Het vermeende verband tussen de 'gratis' pendelbus en de overlast in Emmen-centrum is er niet: die overlast is er ook nadat de regeling is afgeschaft voor direct laten betalen voor de pendelbus. Bovendien, van gratis vervoer is nooit sprake geweest: dit wordt verrekend met het Rijk (weekgeld). Wel was er een waterbedeffect, met name op buslijn 300 naar Groningen met veel gedoe. Goed dat Arriva heel streng en kundig controleert: zij halen de zwartrijders uit de trein. Zij blijven deels hangen op het stationsgebied, deels lopen ze over het spoor naar het volgende station, waar minder beveiliging is, om daar op de trein te stappen. Het overleg met Arriva over de oplossing loopt nog. De gemeente Westerwolde is de penvoerder voor de pendeldienst en de overlegpartner van het Ministerie van Asiel en Migratie (AenM). Het niet-kunnen tonen van identiteitsbewijzen in bus en trein leidt tot een hoop gedoe: dit bezorgt de politie en boa's veel werk in het stationsgebied, wat weer ten koste gaat van de inzet in het Emmense winkelgebied. De burgemeester had geen grote verwachtingen van het werkbezoek van minister Keijzer op 15 december, maar na afloop stemde dit toch tot enige tevredenheid. Afspraak was het aantal veiligelanders terug te brengen op de lijn Ter Apel-Emmen, om de overlast in de (winkel)centra van Ter Apel en Emmen te beperken. Teleurstellend was dat er, ondanks de grote woorden van de minister, sindsdien weinig is gebeurd. In de week van 5 januari hebben de burgemeesters van Westerwolde en Emmen overleg gehad met de ambtelijke top van AenM. De minister heeft schriftelijk bevestigd dat er een andere aanpak moet komen en hier komt een voorstel voor. De overlastplaag in Ter Apel en Emmen is inderdaad nog nooit zo groot geweest: dit maakt de aanpak zeer ingewikkeld. Hier blijven beide burgemeester politiek stevig op drukken. Tassencontroles gaan zeker onderdeel uitmaken van de maatregelen: dit is juridisch ook houdbaar. Dat juridische heeft ook grenzen: veel ondernemers vertellen dat het aangifteproces heel lang duurt, zeker als het om groepen verdachten gaat. De burgemeester gaat de praktische bereikbaarheid van boa's en het versnellen van het aangifteproces op 19 januari in het reguliere overleg met OM en politie specifiek aankaarten, want voorkomen moet worden dat men ontmoedigd raakt om aangifte te doen. Geprobeerd wordt de politiecapaciteit zo goed mogelijk in te zetten. De politie zet daar ook volop op in. In de week van 19 januari komt er een collegebrief over de uitbreiding van de boa-capaciteit. In de volle breedte vindt al sinds vóór de Kerst overleg met De Koepel plaats in het kader van het keurmerk Veilig Ondernemen.

VVD is blij met deze reactie, met name over de versnelde aangiftes. Graag ook de laatste update delen tijdens de informatieavond over het Uitvoeringsplan Veiligheid van 19 januari.

Burgemeester Van Oosterhout zegt dit toe, zonder op dat korte tijdsbestek al een panklare oplossing te kunnen bieden.

D66 noemt als een van de maatregelen de compensatieregeling voor ondernemers voor de geleden schade of inhuur van beveiliging. Is dat onderdeel van het gesprek met het Ministerie van AenM?

Burgemeester Van Oosterhout heeft bij AenM helaas eerst om de schriftelijke bevestiging van de afspraken moeten vragen. Die bevestiging is er, waaronder de schadeloosstelling van de ondernemers in Ter Apel én Emmen, conform de toezegging tijdens het werkbezoek van de minister.

2. Actuele mededelingen college/presidium

Wethouder Rink meldt een tijdelijke invulling van de panden aan de Kleepassage, die inmiddels in eigendom van de gemeente zijn. Dit is een innovatiestraat voor maatschappelijke en duurzame innovatie, een initiatief van NHL Steden, DC Terra, Facet, Greenwise Campus en de gemeente. Het betreft een ontwikkelruimte c.q. creatieve broedplaats voor studenten en ondernemers met binnenstedelijke vraagstukken, een techspace voor innovatieve presentaties, een huiskamer als ontmoetingsplek voor partners en inwoners, flexwerkplekken en een etalage als innovatiekijkdoos. Dit alles als testcase om de bedrijvigheid op de industrieterreinen meer naar de binnenstad te trekken. De informatieavond over de Nedersaksenlijn is verplaatst van 7 naar 19 januari: daar zullen ProRail en IenW presentaties geven over het proces. Dit gaat nu echt los, ook met de EOP's en Ondernemend Emmen over de inrichting van de participatie. Zij kunnen, net als de gemeente zelf, later een zienswijze indienen. In Den Haag is het startdocument voor de gebiedsontwikkeling (stations en aangrenzende woningbouw en bedrijventerreinen) getekend, annex aan de MIRT-verkenning.

Wakker Emmen vraagt of de inzet van Emmen bij het laatste ook gericht is op vitaliseringsregio.

Wethouder Rink antwoordt dat Emmen in de Nota Ruimte als vitaliseringsregio is bestempeld. Langs de spoorlijn worden in totaal 50.000 woningen, 500 hectare bedrijventerreinen e.a. gepland: dit zou dus eigenlijk een initieerregio moeten zijn. Hiervoor wordt samen met Coevorden, Borger-Odoorn, Hoogeveen en de provincie Drenthe gelobbyd; zo is er op 21 januari een afspraak hierover met Kamerleden.

50PLUS vraagt hoelang de tijdelijke invulling van de Kleepassage duurt.

Wethouder Rink legt uit dat dit tijdelijk is zodat de gemeente zelf de regie houdt. Op dit moment loopt de aanbesteding voor de verbouw van het paviljoen. Het is voorstelbaar dat de Kleepassage ideaal is om eventuele bouwvoorraden neer te zetten. Maar dat kan ook elders, zodat de tijdelijke invulling wat langer gaat duren.

Wethouder J. Bos deelt mee dat fase 1 van de verdubbeling van de N862 Emmen-Klazienaveen (inclusief het eerste deel van de doorfietsroute) is aanbesteed; het is nu wachten op inschrijvingen. De aannemer van de aanpak Dordestraat start na de winter met fase 2 (spoorwegovergang tot Wilhelminstraat/Noordbargestraat). In februari is er een informatieavond in de Grote Kerk over het ontwerp van de rotonde Weerdingerstraat.

Wethouder Jakobs vertelt dat de kerstfair (december) in het Rensenpark een groot succes was met o.a. het kinderkookcafé. Het Hospershuis is bijna in oude glorie hersteld; in Q1 2026 volgt een inwonersbijeenkomst om de oplevering te vieren. Data en programma volgen nog. Brownies & Downies wordt definitief de nieuwe huurder van de Lindenhof. Tot 16 december konden geïnteresseerden reageren op de marktconsultatie voor de kinderboerderij. Acht partijen reageerden; de gesprekken met hen worden nog deze week gevoerd. Daarna wordt het vervolgtraject bekendgemaakt. De verbouw van De Drommedaar verloopt spoedig; verwachte oplevering is eind maart. De procedure voor het vinden van een horecaexploitant zit in de afrondende fase.

ChristenUnie is benieuwd naar de aanpak van de voetpaden in het park, want die leveren gevaarlijke situaties op.

Wethouder Jakobs geeft aan dat er aan het ontwerp voor definitieve herontwikkeling van het park wordt gewerkt. De eerste schets wordt in februari bekend, met oog voor het voorkomen van kapitaalvernietiging van bestaande objecten. Het reguliere onderhoud (o.a. voetpaden) wordt ook in de loop van dit jaar opgepakt.

50PLUS informeert wat er met de oude kinderboerderij gebeurt.

Wethouder Jakobs vertelt dat eerst verkend moet worden hoe acht geïnteresseerde partijen hierin staan. Als de eerste fase klaar is en een partij de kinderboerderij kan exploiteren op de beoogde plek, dan pas is te kijken naar wat te doen met de oude kinderboerderij. Maar wel onder het mom van ‘geen oude schoenen weggooiden voor je nieuwe hebt’.

5. Bespreken C-stukken

5A. C-discussie over het onderwerp Ethiek en Technologie (op verzoek van de griffie extra uitgebreid genotuleerd)

Eerste termijn

Wakker Emmen vindt digitalisering allang geen toekomstmuziek meer. Technologie bepaalt het werk, de besluitvorming en hoe inwoners de gemeente ervaren. Daarom moet de commissie expliciet stilstaan bij de vraag: wil zij dit eigenlijk wel en onder welke voorwaarden? Digitale ethiek betekent niet innovatie afremmen of tegenhouden, maar wel over het bewust en verantwoord sturen daarop. Over vertrouwen, de menselijke maat en publieke waarden in een steeds verder digitaliserende wereld. Nu al is te zien hoe snel grootschalige automatisering van het werk aan de orde is. Of die voorspellingen ook uitkomen, doet minder terzake. Systemen kunnen gedrag en trends herkennen en analyseren en nemen steeds vaker zelfstandig beslissingen. Technologische ontwikkelingen lopen vaak vooruit op de maatschappelijke en bestuurlijke discussie over wenselijkheid en grenzen. Ze raken naast bedrijven en marketingafdelingen ook publieke domeinen, communicatie, handhaving, beeld- en besluitvorming, met toenemend risico op uitsluiting, machtsoverwicht bij techaanbieders en een groeiende kloof tussen inwoners die wel of niet kunnen meekomen. Digitale techniek is daarom een blijvend aandachtspunt voor goed bestuur; Wakker Emmen wil hier proportioneel en doelgericht tijd en middelen (enkele tienduizenden euro's per jaar) voor vrijmaken; dit weegt op tegen zaken die misgaan en tegen verloren vertrouwen. De fractie denkt hierbij niet aan zware structuren, maar aan een reële investering in bewustwording, werkwijzen en toetsing. Er moet worden gewerkt vanuit de menselijke maat, rechtvaardigheid, gelijke behandeling, transparantie en uitlegbaarheid, zodat inwoners kunnen begrijpen hoe besluiten tot stand komen. Voorts een focus op privacy en autonomie met terughoudendheid in datagebruik en –opslag en publieke controle, waarbij de gemeente altijd verantwoordelijk blijft, ook bij de inzet van externe technologie. Die waarden moeten onderdeel worden van de dagelijkse praktijk. Dit vraagt om werkwijzen die aansluiten op bestaande processen als privacytoetsen, een ethische checklist en ruimte voor een interne ethische dialoog. Dus eerst versterken wat er al is en later bekijken of een ethische commissie ook echt meerwaarde heeft. Technologie kent geen politieke termijn: de impact van digitalisering loopt door. Daarom vindt Wakker Emmen het belangrijk om niet alleen nu richting te geven, maar dit structureel door te zetten met periodieke terugkoppeling en blijvende aandacht.

PvdA noemt de cloud, een toverwoord dat al sinds 2014 in zwang is. Probleem: alle clouddiensten zijn Amerikaans en alternatieven zijn tot vier keer zo duur. De Amerikanen zijn lichtjaren verder in die ontwikkeling, maar in 2014 werden verder geen vragen gesteld. De VS was toen immers veilig genoeg. Anno 2026 is er zeer waarschijnlijk geen enkele overheidsdienst die niet verbonden is met of gebruikmaakt van Amerikaanse technologie, inclusief DigiD. In de gemeente ging het onlangs over PGAX, 100% Nederlands. Dat bedrijf werd groot in *gamehosting*. Zijn infrastructuur is gekoppeld aan alle clouds, ook Chinese. Natuurlijk zal alles netjes en logisch gescheiden zijn, maar ergens komen verbindingen elkaar tegen in *meet-me rooms*. Vooralsnog is AI vooral een ontzagwekkende datahoeveelheid waaruit *AI-engines*, algoritmes en informatie putten, analyseren, combineren en daarmee iets nieuws maken. Europa heeft de boot faliekant gemist, zelfs het EU-initiatief Gaia-X voor veilige en soevereine data en cloudstructuur is kinderspel vergeleken met Amerikaanse platforms. Er is één land dat Nederland, zonder ook maar één schot te lossen, met een paar coderegels in het donker kan zetten en dat is niet Rusland. Alle technologie raakt direct aan

privacy, gelijke behandeling, transparantie en autonomie van burgers. Daar de gemeente het dichtst bij de burger staat, zijn de gevolgen van technologische keuzes vaak concreet en voelbaar. Wie krijgt een uitkering? Wie wordt gecontroleerd? Welke wijk krijgt extra toezicht? Technologie is nooit neutraal. Datamodellen en algoritmes weerspiegelen aannames, keuzes en belangen, Zonder ethische afwegingen kan technologie bestaande ongelijkheden versterken en ondoorzichtig maken. Een expliciet ethisch kader met leidende publieke waarden (privacy, proportionaliteit, non-discriminatie, transparantie en menselijke maat) is daarom essentieel. Een vaste ethische toets bij nieuwe technologie is daarom onmisbaar, met als centrale vraag: wat betekent dit voor inwoners? Bestuur, management en uitvoering moeten weten wie verantwoordelijk is voor afwegingen, ook in twijfelgevallen. De gemeente moet inzichtelijk maken welke technologieën zij gebruikt, met welk doel en welke waarborgen er zijn getroffen. Bij besluiten met impact op burgers moet er altijd ruimte zijn voor menselijke beoordeling en uitleg. Technologie mag ondersteunen, maar nooit automatisch beslissen zonder correctiemogelijkheid. Dit is heel complex te regelen, want dit raakt ict, beleid, juridische zaken, privacy en bestuur tegelijk. Zonder duidelijke regie valt ethiek tussen wal en schip. Bovendien wordt veel techniek ook nog eens ingekocht, wat de invloed van gemeenten vermindert en ethisch toetsen bemoeilijkt. Dit voelt vaak al snel als lastig en extra, terwijl het juist vroeg in het proces aandacht vraagt. Ethische omgang is geen luxe of eenmalige exercitie, het is een vorm van professioneel en democratisch bestuur die past bij de rol van de gemeente in een digitale samenleving die rechtvaardig, uitlegbaar en mensgericht is.

CDA denkt dat deze discussie noodzakelijk is. Mondiaal is er technisch steeds meer mogelijk, maar dat wil nog niet zeggen dat de gemeente dat ook moet willen. Dit kwam ook duidelijk naar voren in de recente informatiebijeenkomst. Goed dat er aandacht voor ethiek is. Dan de vragen in de raadsbrief. 1) Het CDA ziet graag dat dat aspect af en toe wordt meegenomen in het afwegingskader. Kies vanwege tijd en middelen voor één publieke waarde en ga hiermee experimenteren. Dit is niet te doen bij elk nieuw project. Verder stelt de fractie voor, vooralsnog niet te werken met een externe ethische commissie, maar juist de ambtelijke organisatie en de raad zelf te laten leren. De digitale kennis moet intern groeien. 2) Voorbeelden van digitale ethiek in de samenleving zijn chatbots die zorgen voor desocialisatie, maar er is ook niet aan te ontkomen. Privacy speelt bij cameragebruik door gemeenten en inwoners, veiligheid speelt bij AI-gebruik dat veilig en verantwoord moet. Gebruik voor controle op technologie widebox- in plaats van blackboxalgoritmes om beslissingen transparant te verantwoorden. In het algemeen moet er aandacht zijn voor de ethische balans tussen automatische handelingen en de menselijke supervisie daarop. 3) De fractie heeft bij richtinggevend waarden gekeken naar figuur 1 in de raadsbrief: enkele zijn technisch. Daar doet de gemeente al wat in, zoals informatieveiligheid en gegevensbescherming. Een aantal raakt ook de mens zelf: dehumanisering en stigmatisering. Daar moet worden begonnen. 4) Begin met één waarde, oefen ermee en kom met die ervaringen in de blijvende dialoog terug bij de nieuwe raad en groei daarna langzaam door.

VVD gaat in op de vragen in de raadsbrief. 1) Digitale ethiek (privacy, AI, datagebruik, transparante en digitale inclusie) is een belangrijk thema, zeker nu de digitalisering en AI een steeds grotere rol spelen in de dienstverlening. Tegelijk moet dit onderwerp in proportie worden aangevlogen. Voor de VVD moet digitale ethiek vooral praktisch en toetsbaar zijn qua privacybescherming, transparantie richting inwoners en het voorkomen van uitsluiting. Dit is grotendeels te borgen binnen bestaande processen en kaders. De fractie staat open voor gerichte tijd en middelen als het aantoonbaar bijdraagt aan betere besluitvorming of dienstverlening. Zij is terughoudend met het opzetten van nieuwe structuren of nieuw beleid. 2) Digitale ethiek raakt diverse aandachtspunten. Omdat digitalisering diep kan ingrijpen in de levens van inwoners, is privacy een belangrijk aspect. Inwoners moeten erop kunnen vertrouwen dat hun data zorgvuldig en veilig worden verwerkt. Ook geautomatiseerde besluitvorming is van belang, zoals in systemen voor toekenning van voorzieningen. Die kunnen efficiënt zijn, maar ook vragen oproepen over

transparantie en uitlegbaar, met risico op onbedoelde uitsluiting. Ook toegankelijkheid is belangrijk: niet iedereen is digitaal vaardig of beschikt over de juiste middelen. Het risico van digitalisering is dat groepen inwoners afhaken of niet meer worden bereikt. Een ander voorbeeld is inzet van nieuwe technologieën zoals AI. Daarbij is van belang dat de menselijke afweging centraal blijft staan en technologie ondersteunend is aan beleid, niet leidend. Beslissingen moeten uiteindelijk menselijk worden gemaakt. 3) De VVD beschouwt als eerste kernwaarde betrouwbaarheid en zorgvuldigheid, voor het vertrouwen van inwoners. Voorts is toegankelijkheid essentieel voor iedereen ongeacht digitale vaardigheden, leeftijd of achtergrond. Digitalisering mag niet leiden tot uitsluiting. Een derde waarde is transparantie en uitlegbaarheid. Bij digitale gemeentesystemen of –algoritmes moet voor de raad en inwoners inzichtelijk blijven hoe besluiten tot stand komen. Tot slot staat doelmatigheid centraal. Digitalisering moet bijdragen aan efficiënter werken, minder bureaucratie en betere inzet van gemeenschapsgeld, zonder de menselijke maat verloren te laten gaan. 4) Na de verkiezingen in maart a.s. is digitale ethiek als een aandachtspunt te zien binnen reguliere besluitvorming en beleidsontwikkeling, bij voorkeur binnen bestaande processen en zonder onnodige nieuwe structuren.

SP ziet dat digitalisering kansen biedt, maar de technologie gaat vaak sneller dan het gesprek over de gevolgen. De gemeente Emmen gebruikt al data, algoritmes en systemen als dagelijkse praktijk. Het is daarom onvoldoende om ethiek impliciet mee te nemen. ‘Impliciet’ is onzichtbaar, moeilijk te controleren of uit te leggen aan inwoners. Publieke waarden als privacy, menselijke waardigheid en gelijke behandeling moeten vooraf leidend zijn en niet achteraf als de systemen al draaien. In Groningen adviseert een onafhankelijke ethische commissie vooraf over de inzet van AI en algoritmes. In Enschede is gekozen voor een waardegedreven digitalisering waarbij publieke waarden expliciete gegevens zijn. In Den Haag is ethiek een vast onderdeel van ict-projecten met duidelijke kaders en toetsing aan de voorkant. Het college schetst voor Emmen een waardenkader, een werkwijze en mogelijk een ethische commissie. Volgens de SP is dat een goede richting, maar het blijft nog te vrijblijvend. Wanneer ligt er concreet een waardenkader? Voor welke projecten geldt een ethische toets? Hoe krijgt de raad hier grip op? Digitale ethiek moet geen eenmalig gesprek worden, maar een structureel onderdeel van de besluitvorming, ook in de nieuwe raad. De SP is niet tegen technologie, maar wil dat die in Emmen in dienst staat van mensen en niet andersom.

Voor **Hart voor Emmen** gaat deze discussie niet meer over de vraag of digitale ethiek belangrijk is: de werkelijkheid heeft deze al beantwoord. De echte vraag is of de gemeente bereid is dit een vaste plek te geven in het bestuurlijk handelen en of zij dat blijft doen wat overheden historisch vaak doen: reageren nadat gevolgen zich al hebben gemanifesteerd. Het initiatiefvoorstel van de fractie over ethische richtlijnen voor AI was geen poging om vooruit te lopen op B&W en zeker niet om één enkel technologische fenomeen uit te lichten. Het was het signaal dat digitalisering inmiddels zeer diep ingrijpt in beleid, uitvoering en besluitvorming. De collegereactie bevestigt volledig terecht dat AI niet langer los is te zien van de bredere digitale ontwikkelingen. Data, algoritmes, automatisering en besluitvorming vormen samen één ecosysteem, waar ethiek breed op van toepassing is. Omdat de scope van het voorstel van Hart voor Emmen te smal bleek, heeft men het ingetrokken. Digitale ethiek zou als structureel kader moeten dienen. Geen tijdelijke commissie, maar een blijvende vorm van morele reflectie binnen het gemeentebestuur, dus niet vrijblijvend. De fractie zoekt in een ethische commissie geen orgaan dat achteraf adviseert, maar vooraf denkt. Zij vraagt niet alleen of iets mag, maar vooral of iets wenselijk is. Die moet onafhankelijk genoeg zijn om ongemakkelijke vragen te stellen en deskundig genoeg om verder te kijken dan de actuele techniek. Enkele jaren terug werd *artificial general intelligence* nog rond 2040 verwacht. Inmiddels geven organisaties die deze technologie ontwikkelen, aan dat deze binnen vijf jaar al realiteit kan zijn. Het tempo wordt dus geregeld onderschat, dus wachten is geen neutrale keuze. Hoe autonomer en minder uitlegbaar systemen worden en naarmate zij meer ondersteund worden of zelf gaan

besluiten, des te meer raakt dit aan de kernvragen van democratische controle, verantwoordelijkheid en menselijke waardigheid. Daarom is het essentieel dat de ethische commissie naast de actualiteit ook naar de toekomst kijkt om regie te behouden. Technologie mag verrassen, bestuur liever niet. Ethiek is geen technisch vraagstuk, het is een mensbeeld. Het gaat om de vraag of de gemeente haar bestuur gaat reduceren tot voorspelbare patronen, of dat zij durft te erkennen dat niet alles wat efficiënt is, ook rechtvaardig is. En of zij de moed heeft om die grenzen te gaan stellen, juist wanneer technologie die grenzen zelf niet goed kent. Als de ethische commissie daaraan bijdraagt, is er een belangrijke stap gezet. Niet voor de technologie, maar voor de mens.

CDA hoort Hart voor Emmen pleiten voor een externe ethische commissie. Andere partijen pleiten ervoor de ethisch-technologische kennis intern te houden om het meer gemeengoed te laten worden. Hoe kijkt Hart voor Emmen hiertegenaan?

Hart voor Emmen wil juist gebruikmaken van externe mogelijkheden, omdat de gemeente nog zoekende is naar een passende inrichting. Juist externe deskundigheid met veel expertise rond ethisch handelen, met daarin ook eigen inwoners, kan voor een algemene afspiegeling van de samenleving zorgen die de gemeente een ethisch-moreel kader meegeven.

ChristenUnie is van mening dat digitaal-ethisch beleid zeker verder uitgewerkt kan worden en is bereid hier tijd en middelen voor vrij te maken. Zij kan nog niet direct concrete voorbeelden noemen, maar hoorde het CDA het over chatbots hebben. In algemene zin vindt de ChristenUnie dat alle lagen waarbij informatie digitaal verzameld of bewerkt wordt, de inwoner c.q. de mens in control moet zijn over die informatie – met uitzondering van strafrechtelijk onderzoek. Keuzevrijheid voor de inwoners is voor de fractie de richtinggevende waarde. Digitale ethiek staat niet op zichzelf, maar is meer een onderdeel van elk beleidsterrein waarbij informatie digitaal wordt verwerkt. Hoe dit precies uitgewerkt moet worden (bijvoorbeeld per thema), laat men graag over aan het college.

D66 zet uiteen dat de vraag of de gemeente alles wat technisch kan, ook wil, gestoeld is op het kernelement vertrouwen, met als uitersten wantrouwen en blind vertrouwen. Bij grote vraagstukken rondom ethiek en technologie positioneert D66 zich in het midden. Zonder risico's valt niet te leven, maar de consequenties van technologische ontwikkelingen moeten niet worden miskend. In plaats van wantrouwen of blind vertrouwen vindt de fractie dat de gemeente zichzelf moet leren toevertrouwen aan de techniek. Dat vereist bovenal dat de gemeente en haar inwoners begrijpen wat technologie met hen doet, maar ook hoe de gemeente die inzet. Daarom is D66 groot voorstander van een stevig gepositioneerde ethische commissie, omdat elke misstap op dit vlak het vertrouwen in de gemeente flink kan schaden. Een ethische commissie moet op basis van een kader met kernwaarden toetsen; voor de fractie zijn dat individuele vrijheid en recht op zelfbeschikking. De ontwikkeling van nieuwe digitale technologie biedt ontzettend veel kansen. Algoritmes kunnen onderzoeken makkelijker maken, maar kunnen ook bevooroordeeld zijn en leiden tot uitsluiting. Technologische innovatie kan leiden tot versnelling en efficiëntie, maar ook zorgen voor afhankelijkheid van grote techbedrijven. Een digitale samenleving maakt de gemeente klaar voor de toekomst, maar maakt haar ook kwetsbaar en soms onzichtbaar. D66 wil daarom duidelijk formuleren waarvoor de gemeente in principe vernieuwende technologie wil inzetten, wat een leidend principe kan zijn voor een waardenkader. Technologie moet bijdragen aan een veilige, eerlijke en groene samenleving. Om dit verder te brengen wil de fractie er nu alvast voor pleiten dat technologie en innovatie, waarvan een onderdeel ook ethiek moet zijn, een vast onderdeel worden van de portefeuille van één wethouder. Daarop vooruitlopend moet er voldoende budget komen om te komen tot een volwaardig Emmens waardenkader en daarna voor de inrichting van een ethische commissie. Wat D66 betreft start dat proces zo snel mogelijk.

SP is nieuwsgierig naar de voorkeur van D66 bij de ethische commissie: intern of provinciebreed zoals in Friesland?

D66 denkt niet dat niet een binaire keuze is. Dat proefde men ook bij andere partijen: beide opties moeten gelden. De ambtenaren moeten leren omgaan met techniek en innovatie en dus ook ethiek. De gemeente moet snel aan de slag met een ethische commissie. Of die dan sec extern of intern moet worden? Er is ook een tussenweg denkbaar waarbij de gemeente niet alleen intern moet investeren, maar ook niet blind moet zijn voor alle externe expertise. Want zonder externe kennis en kunde kan de gemeente haar ambtenaren nooit hierin opleiden.

GroenLinks betoogt dat de ethiek van technologie een onderwerp is dat onbewust veel impact kan hebben. Dagelijks wordt technologie gebruikt en vertrouwt men er blindelings op, zonder daadwerkelijk stil te staan bij wat dit precies betekent. Pas wanneer het antwoord van Google iets belangrijks raakt, wordt gecheckt of de bronnen juist zijn. Dat is het makkelijkst: het antwoord wordt gegenereerd en in het dagelijks leven heeft dat weinig impact. Maar als een publiek orgaan technologie gebruikt voor haar besluitvorming, wordt het ineens discutabel. Het prioritaire vraagstuk is in eerste instantie waar de verantwoordelijkheid ligt. Worden bepaalde middelen toegepast bij een beschikking, besluit of andere keuze, dan heeft dat impact op inwoners. Daarom is van belang dat de gemeente op zoek gaat naar verantwoordelijkheden, zeker wanneer het fout gaat. Zij moet nagaan of de inzet van technologie de juiste oplossing is: hierbij zijn zaken als rechtmatigheid en proportionaliteit belangrijke aandachtspunten. Als het van de wet mag, rechtvaardigt het datagebruik dan ook de verwachte opbrengsten en zijn er geen alternatieven waarbij er minder inbreuk wordt gemaakt? Wanneer het rechtmatig en proportioneel is, is het belangrijk dat een eventuele inzet transparant gebeurt. Een van de voorgeschreven wijzen van transparantie is het gebruik van alle algoritmes vastleggen in een register. De Algemene Rekenkamer definieert een algoritme als *'een set van regels en instructies die een computer geautomatiseerd volgt bij het maken van berekeningen om een probleem op te lossen of een vraag te beantwoorden'*. Bij geautomatiseerde systemen is de risicobias essentieel, zeker bij zelflerende systemen waar de bias kan worden versterkt. Maar ook bij niet-zelflerende algoritmes is er een gereede kans op onbedoelde bias, waardoor groepen oververtegenwoordigd zijn in resultaten. Bij het opstellen van algoritmes moet goed worden nagedacht over de criteria en resultaten vooraf. Bij de start en gedurende het gebruik moet worden gecontroleerd op een bias. Ieder besluit dat genomen wordt, heeft daadwerkelijk tastbare gevolgen voor inwoners. De gemeente moet daarom ook niet bang zijn om hier genoeg middelen voor in te zetten. Dit vraagstuk loopt integraal door de organisatie en verdient daarom ook passende aandacht. Voor GroenLinks is de grootste richtinggevende waarde voor digitalisering degelijk onderzoek. Altijd moet een besluit te herleiden zijn aan betrouwbare bronnen. Daarom is het van belang dat degene die namens de gemeente werkt, maar ook degenen die namens ketenpartners voor de gemeente werken, bekend zijn met hoe om te gaan met technologische hulpmiddelen.

ChristenUnie heeft gepoogd wat te maken van dit verhaal. Wat ziet GroenLinks precies als belangrijke waarde voor de mens bij digitale ethiek?

GroenLinks antwoordt dat het altijd te herleiden is naar waar de informatie vandaan komt. Dus dat niet blindelings wordt afgegaan op wat door systemen of regels wordt voorgeschoteld.

Wakker Emmen informeert of GroenLinks twijfelt aan het gebruik van digitale middelen.

GroenLinks vindt dat niet de vraag, maar wanneer welke digitale middelen gebruikt worden. Dus dat kan ook zonder digitale middelen als er een andere goede optie beschikbaar is. Concluderend is dit thema niet in een paar minuten uiteen te zetten. Een C-discussie leent zich niet om de diepte in te gaan. Wel kan de commissie vaststellen dat het een onderwerp is dat zeker de aandacht en prioriteit van de raad verdient. Met die insteek pleit GroenLinks voor een jaarlijkse evaluatie van de risico's en aandachtspunten, een goed budget en personele inzet om deze vraagstukken aan te kaarten binnen de organisatie en bij ketenpartners, gevolgd door een praktische voorzetting van de dialoog om tot concrete kaders en regels te komen waar de gemeente zich aan kan en moet houden.

ChristenUnie vraagt zich af waar dan die evaluatie praktisch uit zou moeten bestaan.

GroenLinks denkt daarbij aan onderzoek door een externe ethische commissie of een extern onderzoek naar hoe de gemeente de technologie toepast.

50PLUS ziet dat de technologie zich snel ontwikkelt. De gemeente Emmen maakt steeds vaker gebruik van digitale systemen, data en soms zelfs algoritmes bij beleid en uitvoering. Technologie biedt kansen, maar roept ook fundamentele vragen op. Vandaar deze C-discussie, met dank aan Hart voor Emmen dat dit thema als eerste aankaartte. Dit gaat niet zozeer over techniek, maar vooral over waarden. Voor 50PLUS staat het principe centraal dat technologie de mens moet dienen, niet andersom. Want dit raakt de inwoners van Emmen elke dag, zeker ouderen en minder digitaal vaardigen. Steeds meer gemeentelijke dienstverlening verloopt digitaal: dat kan efficiënt zijn, maar dit mag nooit het enige criterium zijn. Niet iedereen kan meekomen met, niet iedereen heeft toegang tot en niet iedereen heeft vaardigheden en/of vertrouwen in digitale systemen. Voor hen moet de gemeente fysiek zicht-, aanspreek- en bereikbaar blijven. De fractie maakt zich zorgen over de privacy: inwoners delen steeds meer gegevens, vaak zonder precies te weten wat ermee gebeurt. De gemeente heeft hier een voorbeeldfunctie: zorgvuldig, terughoudend en transparant. Zij moet alleen verzamelen wat nodig is, helder uitleggen waarom en zorgen dat de inwoners controle houden. Algoritmes kunnen besluitvorming ondersteunen, maar kunnen nooit zelfstandig beslissen over mensen. Immers, achter elk dossier zit een mens met een verhaal. Daarom moet er altijd een menselijke toets blijven en de mogelijkheid om besluiten uit te leggen en te corrigeren. Van een ethische commissie heeft de fractie te weinig kennis om in te kunnen schatten of zij echt effectief kan werken en de gemeente kan behoeden voor een digitale blunder. Daarom luistert 50PLUS in deze discussie goed naar de andere partijen. De fractie staat positief tegenover technologische innovatie, mits deze aantoonbaar bijdraagt aan menselijke waardigheid, toegankelijkheid en keuzevrijheid en altijd plaatsvindt binnen democratisch vastgestelde ethische kaders.

Reactie college

Voor **wethouder J. Bos** is in deze boeiende discussie, met verschillen in politieke kleur, duidelijk geworden dat niet de techniek maar de ethiek centraal staat en dat dit structurele aandacht behoeft en ook praktisch, eenvoudig, navolgbaar, proportioneel, behapbaar, effectief en efficiënt etc. moet. Qua waarden komt de menselijke maat elke keer heel sterk naar voren: het moet ten dienste staan van mensen en hierop moet worden toegezien. De raadscommissie stelt heel duidelijk dat de digitale processen uiteindelijk nooit neutraal zijn. De mens moet altijd als *human in the loop* over de besluitvorming gaan. Dit betekent niet per se nieuwe processen, maar het liefst in de bestaande. Dat is ook logisch, want de ethiek hoort een rol te hebben in een ontwikkeling, investering of evaluatie. Ook is de commissie het eens over de inzet van capaciteit en middelen, maar precieze getallen ontbreken. Dat komt ook goed uit, dit geeft het college keuzevrijheid. Wel wil de commissie fte's en middelen proportioneel inzetten. De wethouder hoort verschillende geluiden: start breed met alle waarden, met een set waarden dan wel met één enkele waarde. Het ligt voor de hand klein te beginnen, maar de vraag voor de tweede termijn is: hoe breed? Wel of geen externe ethische commissie: hier verschillen de meningen van externe expertise tot intern leren en ook dat externe experts de ambtelijke organisatie kunnen helpen. Wat moet dan precies de rol van de commissie worden en welk instrument kan daar een rol in spelen? Een curieus punt was digitalisering beleggen bij één wethouder. Hoe moet het college dit opvatten?

D66 probeerde hierbij te verwoorden dat ethiek belangrijk genoeg is om niet te laten verwateren over allerlei portefeuilles. Eén wethouder kan dan penvoerder c.q. trekker zijn en zo blijft dit thema belangrijk. Maar dit betekent niet dat andere wethouders daar niets van mogen vinden. Integendeel, alle collegeleden zijn aan zet om die gezamenlijke waarden op te stellen.

Wethouder J. Bos is de bedoeling nu helder. Hij denkt dat de evaluatie die GroenLinks oppert, niet een moment in de tijd is, het speelt structureel een rol in alle processen. Dan is het geen digitale ethiek, maar hoe de gemeente omgaat met verordeningen qua beleidswaarden. B&W zien de waarde van een evaluatie achteraf niet. In het verleden waren er bijvoorbeeld enkele raadsdiscussies

over de inzet van RO-instrumenten als ethische kwestie: overrulet de gemeente dan niet de rechten van inwoners? Die vraagstukken zijn dus net zo ethisch als op andere terreinen.

SP vindt een evaluatie geen kwestie van goed of fout, maar hoe de gemeente naar de huidige stand van zaken kijkt en hoe zij een nieuwe technologie wil oppakken. Want over een half jaar is die ook weer veel verder.

Wethouder J. Bos beaamt het laatste. Begrijpelijk dat de SP de vraag stelt of de gemeente door moet gaan in die nieuwe ontwikkelingen. De commissie spitst dit toe op databeveiliging, maar ook op de toepassing of bepaalde dronebeelden mogen worden gebruikt of een koppeling op postcodeniveau waar jeugdzorg of schuldhulpdienstverlening plaatsvindt. Ook dan zijn digitale instrumenten op alle beleidsterreinen in te zetten. Wel kan periodiek geëvalueerd worden waar de gemeente staat, of dat er vraagstukken zijn waar nog geen aandacht aan is besteed of waar het beter kan.

Wakker Emmen denkt dat technologische mogelijkheden een flinke versnelling kunnen aanbrengen in vergunningsaanvragen en daarmee in projecten. Kan een externe ethische commissie dan niet te vertragend werken door alles nog een keer te checken, terwijl de gemeente dat ook *inhouse* prima kan oplossen?

Wethouder J. Bos denkt dat voor bepaalde processen een interne werkgroep die rol kan innemen. Die oordeelt dus niet, maar reikt ethische vraagstukken aan. Dat is iets anders dan een commissie die besluiten neemt. Een externe commissie kan meer overstijgend werken, bijvoorbeeld in regioverband. De vraag is wat voor soort vraagstukken daar worden neergelegd.

Wakker Emmen verwacht dat dit vanwege de AVG en andere normen leidt tot verschillen in afweging. De vraag is hoe de gemeente daar dan mee om moet gaan.

Wethouder J. Bos houdt voor dat ethiek niet altijd met besluiten gepaard hoeft te gaan. Het schetsen van een dilemma kan al voldoende zijn. Dan is er geen goed of fout, dan is het de waarde die de gemeente aan factoren hecht en die tot een bepaalde keuze leidt. Maar dat gebeurt op basis van ethisch dilemma's. Naarmate de ethische consequenties groter zijn, moet de gemeente meer expertise in huis halen of intern meer tijd vrijmaken om tot keuzes te komen.

Hart voor Emmen wil niet elk digitaal besluit laten controleren, maar of een onderliggend nieuw digitaal systeem voldoet. De gemeente kan dat volgens haar normatief kader gebruiken. In die abstracte afweging kan een externe commissie veel meerwaarde kunnen hebben. Dit behoedt een gemeente niet voor blunders, maar haar wordt een belangenafweging meegegeven. De raad besluit vervolgens op grond van haar eigen waardenkader.

Wakker Emmen oppert om eerst intern te kijken wat er mogelijk is en daarna eventueel extern te kijken wat voor expertise daar aanwezig is.

Hart voor Emmen denkt juist dat de gemeente niet alle kennis in huis heeft. Digitale ethiek moet onderdeel zijn in de hele ambtelijke organisatie, met name als een besluit niet langs de raad gaat. Daarbij is heel goed gebruik te maken van externe expertise. Dat hoeft niet per se een commissie te zijn: tijdens de informatieavond waren er goede sprekers die heel goede aanbevelingen gaven. Dat kunnen ook aanwinsten zijn om intern een ethische commissie op te zetten. Juist bij het punt van menselijke waardigheid lijkt het goed om daar ook inwoners bij te betrekken.

Wethouder J. Bos begrijpt dit, maar verwacht ook ergens dat de raad de inwoners vertegenwoordigt. De wethouder verwacht dat daar qua waarden een grote overlap in zit.

Tweede termijn

Wakker Emmen is benieuwd of de overige fracties überhaupt vinden dat er middelen hiervoor vrijgemaakt moeten worden en zo ja, hoeveel.

D66 hoorde de wethouder net zeggen dat hij niets aan getallen heeft. Als de commissie dat toch doet, is de fractie bang dat zij de wethouder in de weg gaat zitten met een antwoord waar hij niet per se mee kan werken.

PvdA gaat geen bedragen noemen, omdat die anders vrij onrealistisch klinken. Dit is geen proces dat de gemeente opnieuw hoeft uit te vinden. Dat begint aan de voorkant: je kunt ethische kaders meenemen in aanbestedingen voor ict-systemen. Daar zou een ethische commissie een goede rol in kunnen spelen. Daarna volgt de toetsing van die kaders. Dat is juist het grote probleem: die toetsing is onderdeel van ict-audits. Bekend is dat de inhoud van een ict-auditcursus in drie jaar nog steeds onveranderd is. Dat geeft aan dat dit een heel lastig onderwerp is waar ook professionals niet helemaal uitkomen. Dat komt omdat de techniek veel sneller gaat dan een toetsing kan bijhouden. Het is een illusie om met een ethisch normenkader de technologie bij te houden. Die toetsing kan alleen tot een bepaald niveau, bijvoorbeeld van data, verwerking of onderliggende infrastructuur. De PvdA vermoedt dat die kennis bij de gemeente lang niet altijd aanwezig is, zodat zij externe partijen zal moeten inhuren. Dat is niet erg: zo is van elkaar te leren als onderdeel van een ict-audit en dan zal men nog steeds tegen de grenzen van ethische normen aanlopen bij de aanschaf van systemen.

SP wil de PvdA zeer bedanken voor haar leerzame bijdrage. Wanneer is volgens B&W het eerste waardenkader te verwachten? Bij welk type digitaliseringsprojecten wordt een ethische toets standaard toegepast en hoe wordt de raad daarin vooraf betrokken? Hoe gaan B&W ervoor zorgen dat ethiek niet vrijblijvend blijft, maar vast onderdeel wordt van de gemeentelijke digitalisering? Automatisering mag er nooit toe leiden dat mensen geautomatiseerd over het hoofd worden gezien.

VVD denkt dat waarden belangrijk zijn en er niet gekeken kan worden naar alleen één waarde. Waarden moeten worden gecombineerd voor een goed eindresultaat. Voor de fractie eerst liever geen ethische commissie. Ga eerst de zaak slim organiseren en ga, wanneer nodig, dan pas opschalen en waar nodig gericht investeren in kennis en bewustwording.

Volgens **Hart voor Emmen** is ethiek een heel breed begrip. Dat is een filosofisch onderwerp waar al eeuwen over wordt geschreven. Een ethische commissie zou de gemeente niet moeten behoeden voor blunders. Daarbij gaat het erom of er nagedacht is over de impact en of daar een goede afweging bij gemaakt is – zoals de raad dat ook doet. De fractie is geen voorstander van enorme prestigeprojecten met een gigantische kostenpost. Wees zuinig waar mogelijk en het liefst met een zo sober mogelijke inrichting. Hart voor Emmen wil hier geen bedragen aan koppelen, maar ziet wel graag dat intern medewerkers hiervoor vrijgespeeld worden. Graag een voorstel vanuit het college over wat de mogelijkheden met een kostenoverzicht voor de raad om de afweging te maken. Verder graag een uitnodiging van B&W voor een bijeenkomst over ethiek zoals die laatst al is gehouden, om dieper in te gaan op de waardenkaart. De raad kan daarna wat breder over de inhoud spreken.

ChristenUnie vindt deze discussie nog niet besluitrijp voor het instellen van een ethische commissie. De raadscommissie heeft nog niet echt een beeld hoe die eruit moet gaan zien. Een keuze is pas mogelijk als het concreter wordt. Ook met externe hulp is intern wellicht iets op te zetten. Eigenlijk is het nu nog allemaal giswerk. Hoe dit traject nu verder op te starten? Met één waarde, met meerdere waarden of eerst een proef zoals het CDA opperde? Als het kan, graag met alle waarden. Maar deze materie zal gaandeweg duidelijker worden en dan kan het verder uitgewerkt worden.

D66 vindt het niet bezwaarlijk dat de meningen in de commissie verdeeld zijn: dat hoort ook thuis in een democratie. Wel hoorde de fractie een aantal gemene delers. Er moet een ethische kader komen als basis voor de toetsing van besluiten. Voorts zijn de meeste partijen het erover eens dat de gemeente moet investeren in haar interne kennisniveau. Dit zijn uitgangspunten voor de nadere uitwerking. D66 wil de nieuwe raad uitdagen om vrij vroeg na eind maart na te gaan denken over wat de waarden zijn die voor haar belangrijk zijn. Zeker in het eerste jaar van de nieuwe

raadsperiode moet er een goede vervolgdiscussie komen over het waardenkader en het al dan niet instellen van een ethische commissie (intern of extern).

GroenLinks hoorde brede steun in de commissie over de ontwikkeling van digitale ethiek. Net als de SP wil GroenLinks een toezegging van de wethouder om met een brief te komen over hoe dit vraagstuk aan te vliegen. Verder vroeg de wethouder hoe de raad wil starten: met één waarde of meerdere tegelijk. Er moet zoveel mogelijk informatie worden verkregen, ook bij organisaties buiten de gemeente. Zij hoeft het wiel natuurlijk zelf niet opnieuw uit te vinden. Het punt interne of externe ethische commissie is ook iets wat later uitgediept moet worden. Bij alle vraagstukken is ethiek van toepassing. De fractie wilde dat ook niet tegenspreken; zij doelde erop dat technologie op alle beleidsterreinen een rol speelt. Essentieel is om te allen tijde te toetsen of een middel wenselijk is. Het is te vergelijken met een arts die een keuze moet maken tussen een röntgenfoto en een kijkoperatie. Uiteraard kiest hij eerst voor de minst intensieve optie, de röntgenfoto, en dat zou de gemeente ook moeten doen.

Wat **50PLUS** betreft gaat deze discussie niet over óf er technologie moet worden ingezet, maar hoe en onder welke voorwaarden. Dat vraagt om duidelijke kaders, niet ad hoc en niet bij elk project opnieuw, maar volgens een gezamenlijke ethisch kompas van de raad. De fractie wil dat bij nieuwe technologische toepassingen expliciet wordt gekeken naar de gevolgen voor ouderen en kwetsbare groepen, bescherming van privacy en gegevens, transparantie en uitlegbaarheid en behoud van keuzevrijheid voor inwoners. Daarmee houdt de gemeente de menselijke maat centraal en behoudt zij het vertrouwen van haar inwoners. Tot slot: men moet niet achteraf repareren wat men vooraf had moeten bedenken. Ethiek hoort niet aan het eind van het proces, maar aan het begin. **50PLUS** sluit zich graag aan bij de collega's die vinden dat het nu niet het juiste moment is om te beslissen over een externe commissie.

Reactie college

Wethouder J. Bos vraagt zich wel af hoe enkele vragen uit de commissie straks concreet te maken zijn, zoals wanneer de eerste waardenkaart er is. Eerst een raadsbrief om een slinger aan dit traject te geven, lijkt een goede suggestie. De volgende stap moet concreter zijn. Een waardenkaart is niet een sluitstuk van de eerste fase, maar kan wel een mooie aanleiding zijn voor een vervolgdiscussie. Waarden en ethiek hebben niet te maken met een bepaalde schriftelijke formulering, zij moeten leven in de discussie en de te maken afwegingen. Het lijkt ook een goed punt die discussie weer even iets concreter te houden met de nieuwe raad. Over de ethische commissie is duidelijk geworden dat een besluit hierover nu te vroeg komt. Een ict-audit kan voor de grotere projecten prima werken: dat is al iets bestaands en daar zijn al waardenkaarten voor. Die zijn voor het vervolg op deze discussie te gebruiken. Daarbij kan de gemeente putten uit externe deskundigheid. Bij grotere systemen was er onlangs een discussie over hoe om te gaan met Microsoft. Eerst moet het besprokene op een rij worden gezet en vertaald naar een raadsbrief waarin wordt aangegeven wanneer de vervolgdiscussie met de nieuwe raad plaatsvindt. Een waardenkaart kan een prima vervoermiddel zijn om de discussie scherper te maken. Deze C-discussie was waardevol en helpt het college om verder te komen. Wat dat betreft gaat de gemeente verder op het pad dat zij eigenlijk al had ingeslagen.

Wakker Emmen vraagt of daarbij ook wordt gekeken of het ethisch verantwoord is dat de gemeente berichten via X verspreidt.

Wethouder J. Bos vindt dit een mooi voorbeeld: naast techniek gaat het ook om de betrokkenheid van de gemeente in het kader van moraliteit en ethiek. Dat is geen kwestie van goed of fout, maar gaat gepaard met enkele morele dilemma's. Dat is typisch iets waar de raad over moet besluiten.

Voorzitter Wittendorp stelt vast dat dit onderwerp in voldoende mate is besproken.

6. Bespreken B-stukken

6A. Nieuwbouw Handelsweg, Emmen

Eerste termijn

PvdA memoreert dat de raad goed is meegenomen in deze ontwikkeling van de huisvesting van de buitendienst. Het gaat om hier een krediet van ruim 17 miljoen. Het oude pand voldeed niet meer aan de eisen en is gesloopt. Goed dat alle stakeholders goed zijn meegenomen en zij positief zijn over deze ontwikkeling. De dekking voor de kapitaallasten is helder. Er komt nog een aanvullend voorstel voor de inrichtingskosten: die dekking blijft nog onduidelijk. Om hoeveel additionele kosten gaat het? Hoe heeft dit kunnen ontstaan? Een gebouw zonder de juiste inrichting heeft weinig zin. Welke extra opties overwegen B&W bij de financiering? Voorstel is af te wijken van het activabeleid door de circulaire restwaardemethode toe te passen ad 10% restwaarde van de bouwkosten. Wat zijn de gevolgen als deze methode niet toegestaan is?

GroenLinks heeft geen bijzonderheden in dit voorstel gevonden; het kan als A-stuk naar de raad.

VVD begrijpt goed dat adequate huisvesting van de buitendienst nodig is. Het gaat hier om een raamkrediet van 17,4 miljoen, terwijl de inrichtingskosten nog niet volledig in beeld zijn. Waarom nu al dit krediet, terwijl er nog meer kosten volgen? B&W willen afschrijven met 10% restwaarde op basis van een circulaire methode die landelijk nog niet is vastgesteld en wel zonder definitief oordeel van de Commissie BBV. De VVD is niet tegen innovatie of circulaire economie, maar experimenten mogen niet ten koste gaan van financiële zekerheid. Waarom wordt dit niet gedaan bij een andere kleiner pand voor geringe kosten waar dezelfde praktijkervaringen zijn op te doen? Wat gebeurt concreet met de kapitaallasten als de restwaarde lager blijkt te zijn? Over de efficiency en synergie van gezamenlijke huisvesting: welke concrete, meetbare besparingen levert dit nu op? Zijn de voordelen financieel of vooral organisatorisch wenselijk? Een belangrijk deel van de financiële onderbouwing is geheim: begrijpelijk, met name voor de goede onderhandelingspositie van de gemeente. Maar de raad moet haar controlerende rol wel goed kunnen uitoefenen. Hoe wordt zij gedurende de looptijd tijdig en volledig geïnformeerd over kosten, risico's en afwijkingen?

ChristenUnie sluit zich aan bij de vragen van de PvdA en VVD. Compliment aan de ambtelijke organisatie voor de betrokkenheid van de stakeholders: een voorbeeld voor participatie. Zeer opmerkelijk in deze tijd is dat de exploitatiekosten van de nieuwbouw gunstig uitvallen. De fractie vindt het heel fijn te zien dat circulaire bouw zo prominent wordt meegenomen in dit project: dit smaakt naar meer.

50PLUS ziet een investering van ruim 17 miljoen voor de huisvesting van meerdere gemeentelijke teams. Daar het oude pand niet meer voldeed, is de nieuwbouw begrijpelijk, met als goede doelen verbetering van samenwerking en energiezuiniger werken. Tegelijk gaat het om een fors krediet met jaarlijkse kapitaallasten van ruim zeven ton, grotendeels te dekken uit de huur van de EMCO en bestaande begrotingsposten. Op papier sluitend, maar wel met aannames met gevolgen op lange termijn. Met circulair bouwen wordt qua restwaarde afgeweken van het activabeleid. Dat klinkt modern en duurzaam, maar het blijft een aanname en de Commissie BBV heeft hier nog geen definitief oordeel over. Een lagere restwaarde lager betekent extra lasten. De inrichtingskosten zijn nog niet volledig in beeld en worden later separaat voorgelegd, waardoor het totaalplaatje nog onbekend is. 50PLUS vindt financiële zekerheid essentieel gezien de druk op de gemeentefinanciën en op de belangen van (seniore) inwoners. Welke concrete maatregelen nemen B&W om te voorkomen dat de gemeente financieel wordt geraakt bij een lagere restwaarde? Waarom vragen zij de raad nu in te stemmen met dit omvangrijke krediet, terwijl de inrichtingskosten nog niet duidelijk zijn?

Hart voor Emmen begrijpt dat de gemeente moet investeren in gebouwen om haar personeel goed, veilig en efficiënt te laten werken. Over de noodzaak van de nieuwbouw bestaat geen enkele twijfel, maar hoe ver moet de gemeente daarin gaan? Het gaat om een raamkrediet van 17,4 miljoen voor een nieuw ambtelijk bedrijfsgebouw en dat in een periode van bezuinigingen en grote maatschappelijke gevolgen en van steeds meer vragen van inwoners of de gemeente haar middelen verstandig besteedt. De zware inzet op circulair bouwen klinkt aantrekkelijk en toekomstgericht, maar maakt de bouw ook complex en duurder. Hart voor Emmen denkt dat een reguliere bouwmethode een besparing van 1-1,5 miljoen kan opleveren zonder de functionele kwaliteit in gevaar te laten komen.

ChristenUnie vraagt af of Hart voor Emmen ook de voordelen van circulair bouwen ziet, zoals de impact op het milieu, duurzaamheid en de restwaarde die elders is in te zetten.

Als het gebouw door circulair bouwen bijna 1,5 miljoen duurder wordt, ziet **Hart voor Emmen** per saldo juist meer een nadeel.

VVD wil weten of de ChristenUnie niet liever een kleiner circulair bouwproject had gehad dan bij een forse risicovolle investering van ruim 17 miljoen.

ChristenUnie geeft aan dat dat kleine project nu niet voorligt.

Hart voor Emmen ziet dat de 10% restwaarde afwijkt van het activabeleid. Als deze inschatting later tegenvalt, komt de rekening alsnog bij de gemeente – en dus de inwoners – te liggen. De fractie wil vasthouden aan het bestaande activabeleid. Zij wil een sober, toekomstbestendig gebouw zonder de zware circulaire eisen die de kosten opdrijven, met extra risico's van dien. Betaalbaarheid en verantwoordelijkheid moeten zwaarder wegen dan duurzaamheid. Zij wil een prestigeproject voorkomen door een sobere investering te presenteren die ook aan de inwoners is uit te leggen.

SP begrijpt dat nieuwbouw nodig is omdat het oude pand technisch niet meer voldoet. Hierin worden diverse gemeenteteams samen met de EMCO gehuisvest: dit kan bijdragen aan betere samenwerking en efficiënter werken. Tegelijkertijd is 17 miljoen euro een grote investering uit gemeenschapsgeld. De raad moet goed zicht houden op alle kosten, maar niet alle uitgaven zoals de inrichting van werkplekken zijn meegenomen. De raad moet hierover tijdig en expliciet beslissen en niet achteraf voor voldongen feiten komen te staan. Al steunt de SP de ambitie van circulair bouwen, de restwaarde is een inschatting die risico's geeft. Die moeten dus goed worden bewaakt, zodat eventuele tegenvallers niet leiden tot extra druk op de gemeentefinanciën. De fractie wijst op grote opgaven als betaalbare woningen, armoedeaanpak en de instandhouding van voorzieningen in wijken en dorpen. Grote investeringen vragen altijd om zorgvuldige afwegingen, zodat andere keuzes niet in de knel mogen komen.

CDA ziet na het voorbereidingskrediet in 2023 een raamkrediet van ruim 17 miljoen met afwijking van het activabeleid. De dekking komt uit EMCO-huur en vrijvallende huurlasten, diverse begrotingen en het budget exceptionele prijsstijgingen. Dit laatste budget is nog niet structureel net als de dekking uit begrotingen, maar de kapitaallasten zijn dat wel (40 jaar): hoe wordt dit opgelost? Het nieuwe pand moet een toonbeeld van circulaire bouw worden, zodat die na 40 jaar nog dienst kan doen als leverancier van bouwmaterialenstromen. Het pand wordt als pilot met een circulaire restwaarde afgeschreven, waarbij wordt afgeweken van het activabeleid. Wordt dit ook expliciet meegenomen in de aanbestedingseisen?

D66 is blij dat er na jaren eindelijk wordt toegewerkt naar de start van de nieuwbouw en gunt de openbare-ruimteteams van harte een waardige nieuwe werkplek. Mooi dat er positieve geluiden zijn uit de omgeving. De circulaire restwaardemethodiek is nieuw voor de gemeente, maar wel een belangrijke stap. D66 pleit al jaren voor meer circulair bouwen: dit initiatief is niet alleen moedig, maar ook broodnodig voor de economie van de toekomst. De financieringswijze houdt enkele risico's in: een te hoog ingeschatte restwaarde, maar dat risico is bij 10% restwaarde acceptabel. Ook qua onderhoud verwacht de fractie dat de markt zelf weet welke bouwproducten de breedste

recyclepotentie hebben. Wel is er het risico dat van bepaalde bouwmaterialen door andere wet- en regelgeving of innovaties de restwaarde vermindert of geheel tenietgaat. Dit is af te dekken door te focussen op de financiële restwaarde van bouwproducten, constructies en gevels, die vaak een generieke toepassing en langere levensduur hebben. Houden B&W hier rekening mee in dit circulaire bouwproject? Verder moet er over 40 jaar voldoende gekwalificeerde arbeid beschikbaar zijn om het pand efficiënt en verantwoord te demonteren. Dit is een kans voor lokale bedrijven en scholen om nog nadrukkelijker aan de slag te gaan met circulariteit. Hoe gaat het college hierop inspelen?

Wakker Emmen staat in de basis positief tegenover deze veilige en toekomstbestendige huisvesting voor de gemeentelijke buitendiensten en de samenwerking met de EMCO, als vervolg op de sloop en het voorbereidingskrediet van 2023. In de bijdrage van GroenLinks leek het om een pakje boter te gaan, maar de investering bedraagt wel degelijk ruim 17 miljoen: heel veel gemeenschapsgeld. Goed dat dit plan zorgvuldig is voorbereid. De fractie is enthousiast over de ambities: samenwerken onder één dak en toekomstgericht bouwen met oog voor duurzaamheid. Het krediet is gebaseerd op ramingen inclusief prijsstijgingen: reëel, maar tegelijk zijn de inrichtingskosten nog niet volledig meegenomen. De raad moet tijdig en volledig zicht houden op het totaalbeeld. Wakker Emmen ziet de circulaire restwaarde als kans, net als dat bij andere gemeenten gebeurt. Wel is deze methode landelijk nog volop in ontwikkeling. De Commissie BBV heeft hier nog geen definitief oordeel over gegeven en de 10% restwaarde is een inschatting. Is een project van deze omvang wel de juiste schaal voor een circulaire pilot? Want de ruimte om te leren en bij te sturen, is bij dit grote vastgoedproject beperkt. Wat betekent een lagere restwaarde van 10% voor de kapitaallasten en is er een terugvalscenario als landelijke richtlijnen of BBV-kaders beperkingen opleggen?

D66 denkt dat de Handelsweg uniek is omdat het een gemeentepand is dat ook door de gemeente wordt geëxploiteerd. Zo kan de gemeente het belang van circulariteit aantonen. D66 zou meer moeite hebben met het opleggen van circulaire meerkosten voor private investeerders terwijl zij dat zelf niet willen. Welke andere geschikte circulaire gemeenteprojecten ziet Wakker Emmen?

Wakker Emmen gelooft dat er nog wel andere projecten aankomen met een kleinere omvang. Net als D66 is Wakker Emmen het ook eens dat circulair bouwen geen verplichting moet zijn voor private partijen, maar 17 miljoen voor een experiment is fors.

VVD noemt De Drommedaar als een prima alternatief voor circulair bouwen.

Hart voor Emmen hoort Wakker Emmen blij zijn met circulair bouwen. Daardoor wordt het pand ook 1 tot 1,5 miljoen duurder. Hoe kijkt Wakker Emmen daartegenaan?

Wakker Emmen erkent dat dit duurder is, maar uiteindelijk is het bedoeling om aan het eind van de levensduur die extra investering terug te verdienen. Wat zouden de structurele gevolgen zijn bij een traditionele bouwmethode? Dat helpt de raad om deze keuze goed af te wegen. De fractie staat positief in dit project, mits verantwoord. Want zij wil met beide benen op de grond blijven staan.

Reactie college

Wethouder J. Bos betoogt dat circulair bouwen een bewuste keuze is bij gemeentelijke projecten vanuit het belang van duurzaamheid (Programma Duurzaamheid, Ecologie & Klimaatbeheersing). Dit hoeft niet duurder te zijn: wel moet de circulaire insteek vanaf de ontwerpfase goed zijn. Vandaar de keuze voor *design and build*: de aannemer krijgt een opdracht voor ontwerp en bouw, zodat de uitvoering bij één partij blijft. De 17 miljoen is in feite niet duur: dit geld is al door de raad beschikbaar gesteld voor dit soort projecten vanuit bestaande budgetten. Het is dus geen uitzetting van lasten. De inrichtingskosten zijn niet meegenomen, want het bleek dat een groot deel van de bestaande inrichting (onderhoudsbruggen e.d.) niet mee mocht vanwege scherpere veiligheidseisen.

Wakker Emmen informeert of daar in een ander pand wél mee gewerkt mag worden.

Volgens **wethouder J. Bos** komt dat er wel op neer.

VVD vraagt om een indicatie van de meerkosten van de inrichting.

Wethouder J. Bos zegt dat het naast onderhoudsbruggen ook om kantoormeubilair gaat, dat samen met de EMCO wordt ontwikkeld; daarvoor zijn nog geen prijzen beschikbaar. In totaal zit het extra bedrag tegen de miljoen aan en dan komen er nog kosten bij. Bovendien is er sprake van vervanging van meubilair. Het project een half jaar stilleggen is onwenselijk, daar deze Europese aanbesteding al tijdrovend is. Al maakt de inrichting hier geen onderdeel van, toch is besloten dit voorstel zonder die extra financiering voor te leggen aan de raad. De gemeente voert dit project zelf uit voor eigen gebruik, wat het geschikt maakt als pilot. *Design and build* houdt ook in dat de expertise van de ontwerper en aannemer wordt gevraagd. 17 miljoen is een enorm bedrag, maar de bouwuitvoering is minder complex. Een kleiner project als De Drommedaar is qua omgeving vele malen complexer dan de ‘cleane’ Handelsweg, wat (leren van) circulair bouwen veel kansrijker maakt. Het maakt ook middelen mogelijk voor inhuur om de circulariteit van het ontwerp te toetsen. Bij circulair bouwen zijn componenten afzonderlijk te demonteren, waardoor dit project zich goed leent als pilot.

ChristenUnie vraagt of bij dit project ook sprake is van hergebruik van materialen.

Wethouder J. Bos weet dat niet, maar gaat daar wel van uit. Dit zal blijken uit het ontwerp en de bouwuitvoering. De circulaire restwaarde wijkt af van het activabeleid. Het is nu niet exact in te schatten wat de stand der techniek is over 40-50 jaar. 10% is de *best professional judgement*. De percentages bij dit soort projecten lopen uiteen van 2 tot 20. In plaats van een voorspelling spreekt het college bij de 10% liever van de circulaire ambitie. Mocht dit niet realiseerbaar zijn, dan is er voldoende in de post onvoorzien. In het worstcasescenario van nul restwaarde draagt de EMCO ook 40% bij, zodat voor de gemeente per saldo een paar duizend euro extra kapitaallasten resteert. Daar bij rijksgebouwen ook veel circulaire bouwers worden gevraagd, gaat de Commissie BBV zich over de circulaire restwaardemethode buigen. De Handelsweg is al genoemd als mooi voorbeeld in een werkgroep, dus de vooruitzichten voor deze afwijking van het activabeleid zijn gunstig. De demontage van de bouwcomponenten i.c. speelt pas over 40-50 jaar. Het streven is wel om lokale aannemers zo veel mogelijk te betrekken bij het leerproces van circulair bouwen. Gunstig is dat het pand Handelsweg een overzichtelijke pilot is waar heel veel van is te leren. In hoeverre er een *spin-off* komt voor onderwijs of industrie, is een zaak van private aannemers, niet van de gemeente. De expertise van circulaire ontwerpen zit op dit moment vooral bij landelijke architectbureaus.

Tweede termijn

VVD hoort een duidelijke uitleg over dit project als unieke pilot. Toch was een kleiner project geschikter geweest om dezelfde lessen uit te trekken – al was De Drommedaar een slecht voorbeeld. En wie zegt dat er over 40 jaar nog circulair gebouwd wordt? Volgens de wethouder kunnen de inrichtingskosten nog flink oplopen. Stemt de raad in met dit raamkrediet, zou het wel heel raar zijn om het volgende voorstel voor de inrichting af te wijzen. Dit lijkt een gedwongen keuze.

ChristenUnie vraagt zich af wanneer de uitspraak van de Commissie BBV is te verwachten. Is het mogelijk met de start dit project hierop te wachten?

Wakker Emmen vraagt naar de kapitaallasten bij een pandinrichting van meer dan 1 miljoen.

Reactie college

Wethouder J. Bos geeft aan dat de uitspraak van de Commissie BBV nog dit jaar komt – dat kan ook eind 2026 zijn. B&W adviseren de raad daar niet op te wachten: op dit moment wordt het personeel tijdelijk elders gehuisvest en Europese aanbestedingen zijn ellenlange procedures. De kapitaallasten van de inrichting zullen bij een bedrag van 2 miljoen op circa 48.000 euro per jaar (zijnde 60% van 80.000 euro) neerkomen. Maar het maakt dus heel erg uit wat de totale aanschafsom van de nieuwe inrichting wordt. Het klopt dat hier sowieso in moet worden geïnvesteerd, ongeacht in welk voorstel. Daar pas later bleek dat de bestaande inrichting niet aan de nieuwste eisen voldoet, komt er een vervolgvorstel. Dat is de reden en geen een of andere salamitactiek van het college.

ChristenUnie hoort dat dit besluit wordt genomen zonder uitspraak van de Commissie BBV. Is dit dan wel wettig en wat zijn de gevolgen?

Wethouder J. Bos antwoordt dat ook als de circulaire restwaardemethode niet mag, dit besluit wettig is en het project kan doorgaan. Een negatieve uitspraak kan wel gevolgen hebben voor toekomstige circulaire projecten. De verwachting is dat de Commissie BBV wel gaat instemmen; men wil dit proces zorgvuldig doorlopen, vandaar dat men extra tijd hiervoor neemt. Bovendien dringen meerdere ministeries en gemeenten hierop aan. Dat is ook logisch, want door tegen deze restwaardemethode te zijn, zou de rijksoverheid tegen de stroom inzwemmen die men zelf heeft gecreëerd.

Voorzitter Wittendorp stelt vast dat dit raadsvoorstel vooralsnog als B-stuk naar de raad gaat.

6B. Algemene subsidieverordening (ASV) gemeente Emmen 2026

Eerste termijn

SP ziet subsidies niet als doel, maar als middel om inwoners en organisaties goed werk te laten doen. Het is logisch en nodig dat de verordening wordt geactualiseerd vanwege veranderde wetgeving en het VNG-model. Door de grens voor direct vaststelling te verhogen naar 25.000 euro hebben veel kleine en middelgrote organisaties minder papierwerk; dat is ook het geval bij het werken met de lichtere beoordelings- of samenstellingsverklaring bij hogere subsidies. De rolverdeling is helderder gemaakt: de raad stelt de kaders via Begroting en subsidieplafonds, het college werkt dit uit in regelingen. Wel moet de raad goed geïnformeerd blijven over hoe B&W die ruimte invullen. Meer maatwerk en soepelere regels mogen nooit leiden tot verslapping in controle, want het gaat om gemeenschapsgeld. B&W moeten dus scherp blijven via steekproeven op monitoring, steekproeven en transparantie om mis- of oneigenlijk gebruik te voorkomen.

CDA leest dat voor subsidies vanaf 75.000 euro geen controle-, maar een beoordelings- of samenstellingsverklaring wordt gevraagd. Bij meerjarige subsidies vindt de fractie een controleverklaring eens in de zoveel jaar wel gepast, omdat het dan om veel gemeenschapsgeld gaat. Een te late aanvraag is nu nog te weigeren op grond van de hardheidsclausule, maar de voorgestelde versoepeling moet geen precedenten scheppen. Anderzijds kunnen externe adviezen op de aanvraag zo wel in de knel komen. Welke maatregelen zijn dan eventueel mogelijk?

Wakker Emmen ziet de duidelijk verbeterde ASV als leidraad met minder administratieve lasten, meer ruimte voor maatwerk en juridisch robuuster: dit helpt aanvragers én gemeente. Hoe is gelijke behandeling te borgen en te toetsen bij meer maatwerk? Dit mag niet leiden tot willekeur en de raad moet hier voldoende zicht op kunnen houden. Ook bij de verantwoording moet het gesubsidieerde maatschappelijke effect duidelijk blijken. Al met al staat de fractie positief tegenover deze actualisatie. Voor verenigingen en initiatieven moet de afhandeling eenvoudiger worden.

Hart voor Emmen stelt dat de geactualiseerde subsidieverordening winst is, daar de huidige verouderd, juridisch kwetsbaar en onnodig complex is. Tegelijk, met meer maatwerk voor het college groeit ook zijn verantwoordelijkheid richting raad. Hoe is de rechtmatigheid van subsidies van 25.000-200.000 euro te borgen bij lichtere verantwoordingseisen? Hoe (vaak) wordt de raad geïnformeerd over het gebruik van de hardheidsclausule? Hoe te voorkomen dat regelingen te ruim worden zonder expliciete beleidskaders van de raad?

50PLUS leest dat deze aangepaste verordening zorgt dat de subsidieregelingen weer bij de tijd zijn, door aan te sluiten op nieuwe wetgeving en rechtspraak. Dit zorgt voor minder papierwerk en eenvoudiger verantwoording bij aanvragers. Eenvoudiger en sneller (meer digitaal) aanvragen helpt vooral vrijwilligersorganisaties. Wel is het belangrijk dat B&W de subsidiebestedingen goed

blijft controleren. Minder regels mogen niet ten koste gaan van het overzicht. In het algemeen stemt 50PLUS in met dit voorstel, met de oproep om de uitvoering zorgvuldig te monitoren.

VVD kan de voorgestelde ASV-wijzigingen in het algemeen volgen. Wel pleit de fractie voor het handhaven van de 10.000-eurogrens voor directe subsidievestigingen. Want ‘goed vertrouwen’ betekent feitelijk een blanco cheque voor aanvragers. Dit zou met belastinggeld (in 2025 bijna 4 miljoen, straks vele malen hoger) niet moeten mogen. Ook moet ter voorkoming van misbruik gecontroleerd worden bij de grote aantallen of middelen oneigenlijk gebruikt zijn.

GroenLinks informeert waarom de grens van 25.000 euro geen blanco cheque mag zijn, terwijl 10.000 euro dat wél mag zijn.

VVD herhaalt dat het bij die betreffende aanvragen nu al om 4 miljoen per jaar gemeenschapsgeld gaat en dat bedrag vanaf 2026 vele malen hoger wordt. Zonder controle is niet bekend of het juist besteed wordt: dit baart de fractie zorgen.

ChristenUnie vraagt hoe het handhaven van genoemde grens rijmt met het met vertrouwen tegemoet treden van de inwoners.

VVD vindt vertrouwen goed, maar controle beter.

SP wijst erop dat het vooral bekende partners zijn die de kleinere subsidies krijgen. Waarom dan zo streng houden aan de bovengrens van 10.000 euro?

VVD wijst erop dat het burgers, stichtingen e.d. zijn die aanvragen en die zijn niet altijd zomaar op hun blauwe ogen te vertrouwen zoals de SP stelt. Verder spreekt de SP zichzelf tegen: zij is voor verhoging van de grens naar 25.000 euro, maar wijst daarna wel op het belang van controles.

Voor de **SP** gaat het erom dat die versoepeling geen vrijbrief moet worden, maar tegelijk de subsidiepartners ook voldoende vertrouwen verdienen.

VVD blijft dit een tegenstelling vinden en vindt 10.000 euro al een behoorlijk fors bedrag. Vervanging van de ondergrens voor controleverklaringen van 75.000 naar 200.000 euro en voor die bandbreedte een samenstellings- of beoordelingsverklaring invoeren, is begrijpelijk. Als kostenbesparing stelt de fractie voor om voor controles op subsidies tot twee ton ambtelijke capaciteit in te zetten in plaats van een externe accountant. Hoe denken andere partijen en het college hierover?

GroenLinks kan de duidelijk verwoorde veranderingen in de ASV goed volgen, met als doel efficiënter werken. De verhoging van de bovengrens voor directe vaststellingen verlicht de werkdruk. Goed dat de hardheidsclausule wordt aangepast voor een regeling die uitzonderlijke situaties kan ondervangen. De fractie kan erin meegaan dat het hogere financiële risico van oneigenlijk gebruik niet opweegt tegen de voordelen die het oplevert: dit is ook een praktische uitwerking van het overheidshandelen op basis van vertrouwen in plaats van wantrouwen. Ook een vooruitgang is het dat de maximale starttermijn van de te subsidiëren activiteit na indiening van de aanvraag is verlaagd van 16 naar 12 weken. Is het mogelijk deze termijn in de toekomst nog verder terug te dringen?

PvdA is blij met meer ruimte in de aangepaste subsidieverordening voor maatwerk met vermindering van de administratieve lasten. Gelijke behandeling en rechtvaardigheid staan centraal voor de fractie. Hoe zorgt de gemeente hiervoor bij meer flexibiliteit in de afhandeling?

Reactie college

Wethouder J. Bos betoogt dat maatwerk om een heel goede onderbouwing aan de voorkant vraagt. Sinds twee jaar toetst een subsidiebureau hierop alle aanvragen via een eenduidige procedure die de gelijke behandeling borgt. Bij twijfel volgt een juridische toets. Ook kunnen aanvragers vragen stellen aan het subsidiebureau of bezwaar aantekenen. De inhoud van de verantwoording (maatschappelijke effecten) zit niet in de verordening, maar in de onderliggende regelingen: deze wordt op basis van de praktijk periodiek aangepast. Deze geactualiseerde ASV betreft uitsluitend de

financiële verantwoording. Die wordt bij de verruiming voor kleinere subsidies ook straks nog wel degelijk gevraagd aan de hand van financiële stukken, maar niet via zware accountantscontroles die in de praktijk onevenredig uitpakken. De door de VVD geopperde interne toets vindt al plaats naar subsidiedoel en besteding, maar niet zo zwaar als een accountantscontrole. Daarbij vindt af en toe een steekproef plaats, voor het eerst te evalueren eind 2027. Dit bespaart tijd en kosten voor zowel aanvrager als gemeente. Bij grote(re) bedragen is een zwaardere accountantscontrole wel in verhouding. De CDA-optie van één accountantscontrole per 4-5 jaar levert in de praktijk toch onevenredig veel werk op vanwege de hoeveelheid stukken in één keer. Verkorting van de maximale starttermijn naar 12 weken: dit is een kwestie van duidelijk aangeven in de regelingen. Met name de kleinere organisaties zijn hier wat minder bekend mee. Wat ook helpt, is dat de gemeente wil gaan werken met digitale aanvragen met eenvoudige formulieren om geautomatiseerd expliciet op dit soort termijnen te wijzen, met daarnaast een ondersteuningsloket voor vragen.

CDA informeert of de wethouder verwacht dat mensen dan minder te laat aanvragen.

Wethouder J. Bos kan dat nu nog niet inschatten. Het enige wat de gemeente kan doen, is met verkorting van de termijn het tijdig aanvragen makkelijker te maken. B&W hebben geoordeeld dat die twaalf weken haalbaar is, ook bij veel aanvragen tegelijk. Zij willen eerst kijken of dit ook in de praktijk werkbaar is. Niet eerder dan in de evaluatie (eind 2027) is af te wegen of die termijn nog korter kan. Daarnaast hebben de betreffende ambtenaren ook andere taken: die kunnen bij een nog kortere termijn in de knel komen. De toepassing van de hardheidsclausule wordt jaarlijks verantwoord in het subsidieregister. Een aparte verantwoording kost ambtelijk extra tijd.

Tweede termijn

VVD is er verbaasd over dat sommige partijen soms heel moeilijk doen over vier ton, maar geen bezwaar hebben tegen 4 miljoen over de balk smijten – of met een minder krachtige term.

Volgens **Hart voor Emmen** geldt ook voor subsidies tot 25.000 euro een bewaarplicht voor alle stukken van vijf jaar. Dat is toch niet zomaar ‘miljoenen over de balk gooien’?

VVD bedoelde dat ook niet zo, maar hij had het over andere aanvragen. Bovendien had men de uiting ‘over de balk smijten’ al genuanceerd. Het betoog van de wethouder hierover is nog niet helemaal geruststellend. Over het subsidieregister wil men nog met de wethouder sparren om dat anders in te richten. Veel partijen krijgen meerdere subsidies en die nu staan door elkaar heen.

Reactie college

Wethouder J. Bos is de noodzaak van een accountantsverklaring helder voor de grotere subsidiebedragen vanaf twee ton. Maar apart een accountant inhuren voor de controle van een subsidie van 8.000 euro, is niet evenredig. Vandaar het voorstel van de verhoging naar 25.000 euro, maar wel met een zekere financiële verantwoording. De wethouder is bereid om nog eens met de VVD te overleggen of het subsidieregister nog overzichtelijker is in te delen.

VVD verschilt niet van mening over het eerste punt. Een accountant is relatief duur bij kleinere aanvragen. Vandaar het voorstel van een interne toets, dan worden de kosten al beperkt.

Wethouder J. Bos herhaalt dat er intern al naar de financiële verantwoording van aanvragers wordt gekeken. De voorgestelde optie voegt dus niets toe. Ook zonder steekproef kan bij twijfelgevallen een externe deskundige ernaar kijken, maar dus liever niet standaard.

Voorzitter Wittendorp stelt vast dat dit raadsvoorstel als B-stuk naar de raad gaat.

7. **Bespreken A-stukken: n.v.t.**

8. **Onderwerpen ter bespreking: n.v.t.**

9. **Vaststellen verslag vorige vergadering**

9A. Vaststellen notulen raadscommissie BM&E van 4 december 2025

Voorzitter Wittendorp stelt vast dat de notulen van 4 december 2025 ongewijzigd worden goedgekeurd, onder dankzegging aan de notulist.

10. Ingekomen stukken vanuit het college/presidium

50PLUS heeft twee vragen. 1) Hoe houden B&W bij brief 10D grip op de kosten van brede ondersteuning? Hoe is te voorkomen dat financiële problemen bij gedupeerden later alsnog bij de gemeente terechtkomen? 2) Hoe kan de raad bij stuk 10G vóór vaststelling van de prestatieafspraken 2026 inhoudelijk invloed uitoefenen? Zijn B&W bereid tijdig keuzes voor te leggen, zodat de afspraken beter aansluiten bij de politieke prioriteiten van de raad, zoals betaalbaar wonen?

Wethouder Wanders antwoordt op vraag 1 dat met deze beleidsregels niets verandert: de gemeente wordt volledig door het Rijk gecompenseerd en ontvangt ook SPUK-middelen. Om problematieken te voorkomen wordt gekeken naar alle vijf leefgebieden zodat een huishouden weer verder kan.

Wethouder Jakobs licht op vraag 2 toe dat de Woonvisie via prestatieafspraken met corporaties en huurdersverenigingen wordt uitgewerkt. Deze afspraken zijn een collegebevoegdheid: na ondertekening wordt de raad geïnformeerd. Diens invloed ligt dus in het vaststellen van de Woonvisie als kader voor het college. De gemeente moet ingevolge de Wet versterking regie op de woonhuisvesting een volkshuisvestingsplan opstellen dat de Woon(zorg)visie vervangt als basis voor de toekomstige prestatieafspraken. Dit proces is al gestart. De raad wordt betrokken via participatie; ook betaalbaarheid komt daarbij aan bod.

Voorzitter Wittendorp adviseert 50PLUS dit soort vragen voortaan schriftelijk te stellen via de griffie.

11. Overige ingekomen stukken: n.v.t.

12. Sluiting

Voorzitter Wittendorp sluit de vergadering om 22.44 uur onder dankzegging.